

Вступ

Ведучом темом тогорічного, вісімнадцятого чысла «Річника Руской Бурсы» ест *Інчый, Чужый, Свій в лемківскым/ русиньскым дускурсі*. Односит ся она до пониманя, уявляня, представляня, одношыня ся, реляцій, які на Лемковині і в інчых русиньскых регіонах доконуют ся в аспекті свое/чуже. Єто основный для чловечого думаня вымір орієнтації в світі подля свойого центру і вызначаня себе/свойого през ріжницю, яку уособлят інчый/чужый. Тот антропологічний принцип ест сутю достоменности так індивідуальной, як і спільнотовой. Прото для каждой спільноты, для каждой культуры барз значуча ест наукова рефлексия над тым хто і што для группы ест свое, а хто і што ест чуже. Важне ест познаня змісту, емоцій, оціны, вартости тых структурні опозиційных категорій, міцно спілзалежных една од другой. Ци і на кілька тота опозиция проявлят ся в змістах і оцінах, ци може заступувана ест в них динамічныма реляциями і перениканьом ся культур?

Тыма квестиями заняли ся авторе заміщених в сесым чыслі «Річника» текстів. Односит ся то не лем до самого *Дискурсу*, што ма головні експлорувати ведучу тему. Тіж в *Документах, Перекладі і Рецензиях і Справозданях* є она присутна в ріжных аспектах. Вартаат звернути увагу, што ввели сме деяку модифікацію в композиції часопису. До добрі уж знаных його части, сталых такой од початку выдаваня «Річника», доданы остали дві новы. В однесію до першой не означат тото дачого додаткового, лем выділят в самодільну част переклад на лемківскій язык знаного наукового тексту. Переклад од років входил в склад *Дискурсу*. Актуальні в *Дискурсі* находят ся лем оригінальны рецензуваны науковы тексты, што сут гев публикуваны як першодруку і рішают о науковым характері

«Річника». З перекладу не резигнуємо, лем виділяме для него властиве му місце. Друга нова част – у *пам'яті/ In memoriam* – остала введена до тогорічного чысла згідно з актуальном потребом. Група русиньских дослідників з Америки вшанувала памят єдного з першых дослідників русиньской проблематыкы в Америці, Річарда Міген Реноффа, опрацюючи його творчый біограм і спис публикаций і желала опублікувати го в «Річнику Руской Бурсы», што тіж чыниме, приділяючи тому текстowi одповідне місце. Здає ся, же тота част не буде стала в часописі, явит ся лем товды, коли подібного рода текст буде присланий і прийнятый до опублікуваня.

Вртаючи до темы *Інчого/ Чужого/ Своего*, підняли сме стараня, жебы навітлити ей як найшырше, жебы головны Інчы і основні одчувана інчіст розумлена предо вшыткым етнічні – така бо перспектыва выникат з поставліня в центрі як пункту інтерпретацийного однесія лемківскости/ русиньскости – была взята до увагы. Повело ся нам влучыти ріжны рефлексії о Інчым українськым, російськым, жydівськым, ромськым, Інчым в світі русиньских емігрантів в Америці. Не повело ся (з причыны недослання обіцяного през авторку тексту) ввєсти перспектывы русиньского-мадярських реляций. Чудувати може тіж брак присутности в *Дискурсі* хыбаль основного для Лемків Інчого, яким є польскіст – домінуюча культура і дискурс. Єднак, хоц не нашол ся він сфокусуваний в оддільній статі, то є присутный і то барз значучо, в *Документах*.

Документы – ефект досліджынь, выбору, і презентації Натали Малецкой-Новак – то цінне приведіня і аналіза джерел, якими сут поліційны документы з початків стабілізуваня са польской державности на Лемковині. Во вступным опрацюваню авторка підкрислят, же «Актывність Державной Поліції на Лемковині ріжнила ся од роботы на обшыри, де жыли Полякы [...]. На інтересуючым нас терені серед додатковых задач поліції было моніторувати локальну національну, політычну і релігійну ситуацію, вєсти інвігіляційны діяня». Десятнадцет приведєных документів ілюструє примірны справы і обшыри, што были браны під контролю, і інвігіляційны акції ведєны през державны органы в однесію до тых/ до того, што было узнаване за чуже а прото «небезпечне».

В *Дискурсі* маме радше (а што найменше в більшости) перспектыву самых Лемків/ Русинів в однесію до того, што было на Лемковині Інчым або што было чымси ззовни важным для лемківской достоменности.

Основной, бо підбудований теоретичним ґрунтом, є ту текст авторства Евы Міхны. На основі проведених досліджень авторка односит ся до актуального (процесуальні розвиваного уж од XIX столітя) визначаня границ лемківскости през лемківських етнічних активістів. Політыка достоменности, в рамках якої Міхна розважат головны вызваня, што стояли/ стоят пред активістами группы з квестийонованым през декотрых статусом, мусит радикальні ставляти границу межде своїма і не своїма. За не своїх, выключаных з группы, узнаваны сут тоты, што підважают етнічний статус Лемків, хотячы містити ся в тій групі, будучы Українцями. Сильны напятя і динаміка тых реляций розграват ся на ріжних площынах і укладах, в яких – як зазначат авторка – не без значыня є державна політыка в однесію до меншын.

В своїм тексті *Росія – міфічна країна: компенсаційна роля уявлінь о російскости в лемківських культуровых текстах* прібую зміряти ся з єдным з основных лемківських міфів, што стал ся уполітычненым міфом в міфі створеным і підтримуваным през опозиціоністів лемківской етнічної достоменности. Прикликуючы текстуальны і діяльны еманациі міфу о Росії – щесливій і богатій країні, о царю – заступнику гноблених Русинів, підкрислям іх компенсаційный характер. Вказую тіж жертвы, якыма стали ся Лемкы в рамках елімінуваня лемківской етнічної окремоси, до чого схоснувано політычну інтерпретацію тых міфів.

До Інчого жыдівского односит ся текст Йолянты Крушневской, яка з перспектывы дослідниці історії Жыдів в Сандецкій і Гривівській Землі старат ся найти і представити джерела/ документи, што можут быти основом до розвиваня досліджень над лемківско-жыдівскыма реляціями на Лемковині і поза ньом. З полным свідомістю нарысового і сигналізуемого характеру своїх розважань, авторка выпрецицувала дост ясно можливы поля і напярмы до досліджень тых реляций. Незалежні од міцно усвідамляных культуровых, релігійных, соспільных ріжниц межде тыма спільнотами, не были они для себе «прозрачны». Реляціі мали ріжний характер, часто прагматычний, але не лем. Іх глубше доосліджыня є справом важном хоц бы для одтворіня характеру натуральной ріжноетнічности, для перерваня молочаня о Інчых, для приверніня памяти місцям, з яких выкоренено іх корінных жытели.

Не могло бракнути в тым числі «Річника» тексту, в яком явит ся так характерный і неодлучный для етнічного пейзажу Лемковины Циган – Ром/ Роман. Тот барз позитывні выріжненный в лемківскым фольклорі

і літературі Інчый, представлений остал през ромску дослідницю, яка занимаючы ся міграціям Карпатскых Ромів на понімецькы землі, одкрыла, же была она стисло повязана з выселіньом Лемків і великым взаімным привязаньом тых обох груп до себе. Дост выривковы реляції приведены на основі споминів, сут і так цінным пізніньом на того, што было важне в культуровым кодї обох груп, во взаімным порозумліню і навязуваню реляцій.

З Лемковины обшыр розважань, презентуваных в статях заміщених в рамках *Дискурсу*, переносит ся слідом старшой як выселіня міграції Лемків/ Русинів, за океан. Русине в Америці стрічали ся з барз ріжнородным і барз інчым од того, што на Лемковині Інчым. Прото мусіли собі творити новы клясивікації і розпознання того, што є барже свое і барже чуже. В статі Ніка Купенского «*Инчы*» *Еміля Кубека: кляса, нарід і раса в карпато-русиньскій літературі в Америці* на основі літературных текстів вказаний остал характерный для здомінуваных груп звык постеріганя близкості, солідарности з інчыми «знедоленыма» групами. Так як в Карпатах видно близкіст гу Ромам, так в Америці близшы/ свої здавали ся групи з низшых кляс, локуваны медже культурами/ расами, статусами. Сигналізувана през Купенского теперішня близкіст гу домінуючым групам повязана єст з процесом еманципації.

До *Перекладів* остал выбраный текст знаного німецького філософа Бернарда Вальденфельса, узнаваного за єдного з найвыдатнійшых сучасных ксенологів (дослідників чужости). *Думати чуже* то текст з феноменології чужости, што знамениті дополнят ленію конкретизуваных прикликань чужого-свого во взаімоодношынях в лемківскым/ русиньскым контексті.

Інспірації выполнил текст сценария *Хырбетом ку горам* створеного през Петра Медвіда до танечного представліня фольклорного ансамблю Рутенія. Навязаня ци аж і повторіня в назві сценария першой части наголовка *Історії Карпатской Русі і Карпатскых Русинів* Павла Роберта Магочого то інтенційна інтертекстуальніст, коментуваня в представліню головных проблем русиньской історії з першой половини ХХ столітя за посередництвом провідника Николая Бескіда.

Тій самій книзі, а докладнійше, ей выданю в перекладі на польській язык *Pod osłoną gór. Dzieje Rusi Karpackiej i Karpatorusinów* посвячена остала рецензия авторства Павла Ксенича заміщена в части *Рецензії і Справозданя*. Ксенич, більше писатель як дослідник, представил книгу

в фабулярній атмосфері особистого доходження до віри в Русинів Карпатських і в їх будуче. На тым фоні выекспонуване єст значыня книги Магочого для спільнотowego саморозпознаваня ся вшыткых Русинів і їх розпознаваня ся в історії.

Друга рецензия-справозданя з подій і публикаций в 2022 р. єст накерувана на вказаня дост експансивного руху лемківских досліджынь і лемківской літературной творчости в одлеглый, інчыи світ. Спомнены сут конференції в Альбанії, Японії, ЗША з участю лемківских тем і лемківских/ русиньских дослідників. Приведены поконференційны або не звязаны з конференциями публикации. Дополніньом науковой експансивности єст сіганя по тексты лемківской літературы през перекладачів і тлумачыня їх на одлеглы од лемківского языку такы, як італяньскій ци шлезскій, для удоступніня їх хоснувателям тых языків.

Єдній з тых літературных збірок, антології лемківской поезії переведеній на італяньскій язык *Ritorini. Powroty. Вертяня* посвячена єст полна літературного смаку і вражливости рецензия авторства курпівского активісты Дариюша Лукашевского.

Заміщена на кінци част *Їу памяти/ In memoriam*, як єм споминала, вміщат текст опрацуваный през Богдана Горбала, Едварда Касінца і Патрішію Кравчїк для вшануваня памяти о першым досліднику карпаторусиньской проблематыкы в Америці, Рїчарді Реноффі.

Тогорїчне чысло «Рїчника Руской Бурсы» єст кус скромнїше в обясягу про недосланя обїцываной (русиньскоязычной) статї. Кус тїж змінила ся языкова пропорция текстів. Більшіст статий в *Дискурсі* тым разом написана остала по польскы. В інчыи частях остає то надроблене лемківскоязычныма текстами. Заміщены остали тїж двї статї по анґлицкы, што вказує на підвисшыня медженародного статусу часопису і штотраз більшу інтеґрацию русиньских дослідників з рїжных части свїта. Здає ся, же амбїтні поставлена ціль вказаня Інчого – Свойого остала в значучій мірі довершена і чытатель в тїй рїжнородности найде важны і інтересуючы для ся сюжеты.

Олена Дуць-Файфер

Краків, 9.12.2022 р.